

A második tanulmány az előzőhöz hasonlóan lényegre törő és alapos, a hallássérültek idegennyelv-tanításához fogalmaz meg szakmódszertani tanácsokat és ajánlásokat.

A harmadik nagy fejezet – véleményem szerint a legérdekesebb – tematikus angolóra-terveket tartalmaz. A kutatáshoz más programok is társultak, melyek a hallássérült fiatalokat oktató nyelvtanárok munkájának megkönnyítését, az órákra való felkészülés lerövidítését és az órák színesebbé, motiválóbbá tételét célozták. Az érdeklődő tanárok workshopon, kerekasztal-beszélgetésen és továbbképzésen vehettek részt, ahol megbeszélhették eddigi tapasztalataikat, felvételeiket, panaszait. A kötetben található rugalmasan szerkeszthető óravázlatokat is a kutatásban részt vevő nyelvtanárok közreműködésével állították össze a szerzők. Az óravázlatok nemcsak a tanítványok és az oktató igényeihez szabhatók, de a vázlatokban megadott internetes címeken elérhető interaktív táblás tananyaggal is kiegészíthetők.

Nemcsak azoknak ajánlom ezt a könyvet, akiknek hivatásuk a siket és nagyothalló fiatalok oktatása, hanem mindenkinek, akit érdekel ez az eddig hazai viszonylatban kevésbé feltárt, ugyanakkor igen fontos terület. A kötet jól áttekinthető szerkezete, szemléletes példái és táblázatai, valamint rövid, de lényegre törő definíciói, olvasmányos hangneme a laikus olvasó számára is élvezetessé és érdekessé teszi a művet. Emellett egy olyan problémára hívja fel a figyelmet, amely nemcsak az oktatók, hanem a szülők, és legfőképpen az érintett siket és súlyosan nagyothalló gyermekek számára is kiemelkedően fontos.

Stári Eszter

Janice Bland – Christiane Lütge
(szerk.)

Children's literature in second language education
[Gyermekirodalom az idegennyelv-oktatásban]

London – New Delhi – New York – Sydney:
Bloomsbury, 2014. 224 p.
ISBN: 978-1-4725-7627-9

Nagy örömmel és érdeklődéssel kezdtem olvasni a sokak által régen várt, összefoglaló jellegű, hiánypótló tanulmánykötetet. Pedagógusként és a téma iránt elkötelezett kutatóként már az első pillanatban ígértesnek tűnt a könyv címe, melyhez hasonló, a témát ilyen széles körben körüljáró kiadvány legjobb tudomásom szerint még nem volt elérhető. A téma – a gyermekirodalom idegennyelv-oktatásban való felhasználása – nem új keletű. Az elmúlt évtizedek során hol előtérbe került, hol kissé hanyagoltta vált, jelenleg azonban ismét reneszánszát éli a módszer. Az irodalom anyanyelvi oktatásban betöltött szerepe megkérdőjelezhetetlen. A gyermekirodalom idegennyelv-oktatásban való felhasználása azonban sokszor csak részleges, ugyanakkor a jól megtervezett, nyelvi készségek fejlesztését strukturáltan célzó tankönyvek részét képezik az irodalmi szöveg szemelvények. Jelen kötet alaposan átgondolt szerkezetével precízen körüljárja a téma elméleti hátterét, friss kutatási eredményekről számol be, és jól alkalmazható gyakorlatokat mutat be.

A kötet szerkezetét tekintve négy fő részre osztható, s a részekben belül 19 különböző, 5–15 oldal terjedelmű tanulmányt olvashatunk. Az egyik szerkesztő, Janice Bland már a bevezetőben (1. fejezet, 1–11) igyekszik megfogalmazni, a szakirodalom alapján mit értenek a gyermekirodalom fogalmán, ami nem egyszerű, tekintve az irodalmi olvasóközönség és az alkotások heterogenitását. Kitér arra is, milyen akadályok állnak a gyermekirodalom idegennyelv-oktatásban való alkalmazásának útjában, a továbbiakban

pedig bemutatja, hogyan közelíti meg a kötet négy fő része a kutatási területek minél szélesebb körét.

A könyv első része a gyermekirodalmi művek extenzív olvasásával kapcsolatos empirikus kutatásokat mutatja be (*Extensive reading with children's literature*), ami tulajdonképp szándék nélküli olvasást jelent, leginkább szórakozási, kikapcsolódási céllal. Az adott részen belül négy tanulmányt olvashatunk, melyek mind az extenzív olvasás idegennyelv-elsajátításban játszott gyakorlati hasznát és előnyeit igazolják. A 2. fejezet szerzője, Stephen Krashen „Szabad olvasás: még mindig jó ötlet” (*Free reading: still a great idea*) című írásában (15–24) – saját és mások kutatási eredményei alapján – hangsúlyozza, hogy a szabadon választott szövegek olvasása jelentős előnyökkel jár az idegen nyelv elsajátítása során. A Beniko Mason által írt 3. fejezet (25–32) szinte kiegészíti az előzőt, hiszen nyolc Japánban kivitelezett kutatást mutat be röviden, melyek igazolják, hogy a szabad olvasás történéshallgatással, esetleg egyéb feladatokkal kiegészítve még hatékonyabb lehet. A 4. fejezetben (33–43) Annika Kolb egy németországi általános iskolában indított projektjéről számol be, melynek keretében képeskönyvek extenzív olvasásának hatását vizsgálták. A jól megtervezett, részletes kvalitatív kutatás eredménye igazolta, hogy a képeskönyvek alkalmazása során fejlődtek a tanulók nyelvi stratégiái, nőtt a motivációjuk és az önbizalmuk, valamint fejlődött olvasási készségük. Az adott fejezet érdekességeként kiemelhető: a kutatás során azt is felismerték, hogy a hangos olvasás nem mindig segít a szövegértésben, ám nyelvi tudatossághoz és helyesebb kiejtéshez vezet. Az 5. fejezet (45–52) is érdekes, extenzív olvasási projektet mutat be egy belga középiskolában. A tanulók fiatal felnőtteknek szánt irodalmat olvastak, és portfóliót készítettek. A 16 résztvevő önkéntes alapon csatlakozott az akciókutatáshoz, így feltételezhetően amúgy is lelkes olvasók, és remek eredményeket is értek el. A tanulmány szerzője, Johan Strobbe nagyszerű gya-

korlati ötletekkel látja el az olvasót arra nézve, milyen módon motiválhatjuk tanulóinkat. További alternatívákat is említ arra nézve, hogyan érvünk el még jobb eredményeket a mai digitális világtól olyannyira elválaszthatatlan tanulóinknál.

A kötet második része három tanulmányt foglal magába, és a vizuális műveltség és a nyelvi kompetencia kérdéskörét járja körül képeskönyvek és képregények idegen nyelvi órán való felhasználása kapcsán. A képeskönyvek és képregények közkedveltek a tizenévesek körében, és kiválóan hozzájárulnak a lelkes felnőtt olvasóvá váláshoz. A 6. fejezet (55–70) olyan fogalmakat tisztáz, mint irodalmi vagy vizuális műveltség, képeskönyv vagy képregény, és a kutatási eredmények alapján arra a következtetésre jut, hogy mindezeket integrálni kell az idegennyelv-oktatás folyamatába is. A szerző, Eva Burwitz-Melzer kiemeli, hogy a képregények osztálytermi felhasználása még mindig előítéletekbe ütközik, ám azok haszna megkérdőjelezhetetlen. Fejlesztik a hagyományos nyelvi kompetenciákat, a vizuális műveltséget, segítenek megérteni a verbális és vizuális kapcsolódási pontokat, a szövegillusztráció interpretációját stb. Mindezt konkrét példák és javaslatok segítségével teszi a szerző. A 7. fejezet (71–84) szintén izgalmas területekre evez, s a képeskönyvet mint a felfedezés tárgyát helyezi a középpontba (*Picturebook: object of discovery*). A szerző, Sandie Mourão a képeskönyvek peritextuális elemeit (minden olyan elem, amely lényegében keretbe foglalja az adott könyvet, például borító, előszó, főcím, alcím) emelte a tanóra keretei közé, s megfigyelte, hogy a tanulók anyanyelvük helyett egyre többször és bátrabban használják az idegen nyelvet is a képeskönyv impresszumának tanulmányozása közben. Egyfajta képeskönyv-anatómiáról beszélhetünk, hiszen tanulmányozhatjuk a borítót, a címdalt, az illusztrációkat és az egyéb információkkal bíró oldalakat, és máris különféle következtetéseket vonhatunk le. A szerző szerint az angol mint idegen nyelv oktatásában peritex-

tuális elemek hasznosításával kapcsolatban korábban még nem készült empirikus kutatás. A peritextuális elemek tanulmányozása fejlesztette a portugál gyerekek szövegértési készségét, és segített a történet előzetes megismerésében. A 8. fejezet (85–94) átvezeti az olvasót és a nyelvtanulót a kisgyermekkorból a középiskolás korba. A fejezet címe is ezt sugallja: „Tündérmesék másképp: átmenet az általános és a középiskolás angolnyelv-tanulás között” (*Fairy tales with a difference: creating a continuum from primary to secondary ELT*). A posztmodern képeskönyvek – mint például Wiesner *Three pigs (A három kismalac)* című története (88) – a klasszikus meséken alapszanak, mégis több értelmezési szinten olvashatóak. Az antropomorfizált karakterek nemcsak a kisebbek, hanem az idősebb nyelvtanulók fantáziáját is beindítják, érdekes beszélgetésekhez, jellemzésekhez vezethetnek.

A kötet harmadik része hat fejezetet tartalmaz, mindegyik a gyermekirodalom interkulturális kommunikatív kompetenciát fejlesztő szerepével foglalkozik (*Intercultural encounters with children's literature*) az idegen nyelvi osztályokban. A 9. fejezet (97–105) a gyermekirodalomban megjelenő másság kérdését tárgyalja. Christiane Lütge szerint a másság fogalma nemcsak etnikai vagy kulturális eltérést takarhat, de a fantasyirodalom segítségével beszélhetünk olyan másságról, mint Harry Potteré, a varázslóké, a szörnyeké stb. Ez még inkább segít abban, hogy beleképzeljük magunkat mások helyzetébe, és könnyebben elfogadjuk az interkulturális másságot. A 10. fejezet (107–117) tovább taglalja a másság kérdését. Susanne Reichl azt fejtegeti, hogy a fiatal felnőtt regényirodalom miként segítheti a kultúrákat áthidaló tanulást. Olyan ideális kulturális tanulási folyamatot javasol, mely integrálja a kulturális, kognitív, pszichológiai és nyelvtanulási elméleteket is egy regény példáján keresztül az angol nyelvi órákon. Ez a leírás azonban eléggé elméletinek tűnik, és érdemes lett volna több példával illusztrálni.

A 11. (119–128) és a 12. fejezet (129–137) tovább részletezi az interkulturális kommunikatív kompetencia fejlesztési lehetőségeit, egyrészt képregények és grafikus narratívák, másrészt egy konkrét regény példái segítségével, ami hasznos lehet a gyakorló pedagógusok számára. Érdekességként kiemelhető, hogy a 11. fejezet szerzője, Carola Hecke szerint a képregények nem feltétlenül könnyebb olvasmányok a tanulók számára, hiszen az elvont fogalmak és az ismeretlen szavak nem minden esetben magyarázhatóak képek segítségével. A 13. fejezet (139–149) amerikai ifjúsági irodalmat olvasó tajvani tinédzserekkel folytatott vizsgálatot mutat be, melynek során fejlődött a résztvevők kulturális kompetenciája és nyelvi készsége. A kutatás aránylag kis mintával, hat fő részvételével zajlott, így sajnos messzemenő következtetések levonására nem alkalmas. A 14. fejezet (151–158) szintén izgalmas, ám a magyar olvasó szemével elég távoli témával foglalkozik: amerikai benntűlött, indián karakterek modern gyermekirodalomban való megjelenéséről olvashatunk, melynek segítségével fejleszthető a másság, a heterogenitás elfogadása.

A negyedik és egyben utolsó rész öt tanulmányból és egy összefoglalóból áll, melyek a kreativitás történetmesélés, illetve kreatív írás segítségével történő fejlesztésével foglalkoznak (*Creative writing for second language students*). A 15. fejezet (161–172) a kreatív írás fogalmát tárgyalja – gyakorló pedagógusok számára hasznos olvasmány, hiszen azonnal alkalmazható tippeket és ötleteket is találhatnak benne. A 16. fejezet (173–182) az eltérő képességekkel rendelkező tanulók egy osztályon belüli oktatásának kérdésével és az ebből adódó nehézségek kiküszöbölésével foglalkozik egy irodalmi mű kapcsán. Eszerint az irodalmi művek értelmezése során a heterogenitást nem szabad akadályként kezelnünk, inkább újabb lehetőségként kell értelmeznünk. Az itt olvasható javaslatok átfogó jellegűek, és csak kiindulópontként szolgálnak a témában. A 17. fejezet (183–194)

az önbecsülés és a pozitív társadalmi attitűd fejlesztését tárgyalja konkrét gyermekirodalmi művek segítségével. Paola Traverso olyan gyakorlatokat javasol, amelyek könnyen adaptálhatóak a környezeti adottságokhoz és a társadalmi sajátosságokhoz. A 18. (195–203) és a 19. (205–217) fejezet szintén összekapcsolódik, mivel a művészet oldaláról közelítik meg a gyermekirodalom kérdését. A kreatív történetírás tanításáról szóló 18. fejezetben a szerzők azt a négy lépést ismertetik, melyet végig kell járnunk a kreatív írás során, művészi, zenei elemeket is bevonva. Az utolsó, 19. fejezet a történetről mint szimfóniáról szól. A tapasztalt szerző, Andrew Wright szerint a szavakat mindig a kommunikáció nem nyelvi elemeinek kell tekintenünk. Ez a fejezet számtalan példával szolgál a nonverbális kommunikációs módokról, és még esettanulmányt is olvashatunk Ötziről, illetve a jégbe fagyott ősemlék angolórai kalandjairól.

Az utolsó, összegző fejezet (219–222) szorosán kapcsolódik a bevezetőhöz, mintegy keretbe foglalja a tanulmányok sorozatát. Lütge hangsúlyozza, hogy a négy fő rész szorosán összefügg egymással, és kitér a jövőbeli lehetőségekre és kihívásokra, a technikai fejlődés által generált újdonságokra is.

Összességében úgy gondolom, a kötet sikeres vállalkozás abban a tekintetben, hogy teljesen különböző szempontokból világítja meg a gyermekirodalom alkalmazásának lehetőségeit az idegennyelv-oktatásban. Olvashatunk elméleti kérdésekről, empirikus kutatásokról, jó tapasztalatokról egyaránt, igaz, kissé egyenetlen stílusban és minőségben. Szomorúan tapasztalhatjuk azonban, hogy magyarországi vonatkozású tanulmány nem szerepel a kiadványban, bár kiváló magyar kutatóink, pedagógusaink írásaira többször is hivatkoznak (például Lugossy Rékáéra). A könyv érdemei között meg kell még említenünk a végén található további hasznos anyagok és források hivatkozási listáját és a megadott internetes linkeket (223–224).

Nagy-Kolozsvári Enikő

Fábián Zsuzsanna – Szöllősy Éva
(szerk.)
Szótár, lexikon, enciklopédia
Kérdések és feladatok

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2015. 146 p.
ISBN: 978-963-409-009-0

Az utóbbi évtizedekben lezajlott tudományos-technológiai forradalom következtében végbemenő változások a lexikográfiát is érintik. A diszciplínának alkalmaznia kell az új szótárkészítési módokat, forrásként kell használnia az interneten elérhető adatbázisokat, elemeznie kell az online szótárakat, fel kell térképeznie az új szótárfelhasználói igényeket és szokásokat is. Fel kell mutatnia egy önálló elméleti és módszertani hátteret.

Az MTA I. osztályához kapcsolódó Szótári Munkabizottság a fent említett feladatok elvégzéséhez járul hozzá ennek a tanulmánykötetnek a kiadásával. A szerzők a három műfaj (szótár, lexikon, enciklopédia) hasonlóságait és különbözőségeit járják körül írásaikban, hozzájárulva ezzel a terminológia modernizálásához és pontosításához. Rávilágítanak arra, hogy célszerű lenne megalkotni a három, egymással rokon vonásokat is mutató műfajt magában foglaló felettes terminust és elterjeszteni a magyar lexikográfiai szakirodalomban.

Magay Tamás *Szótár, enciklopédia és tipológia* című tanulmányában Fóris Ágotával vitatkozik. Szerinte Fóris a szótár fogalmának újradefiniálásával, jelentésének kibővítésével elmossa a határvonalat a klasszikus értelemben vett szótár, az enciklopédia, a lexikon és az elektronikus adatbázis között. Véleménye szerint a szótárfogalom nem változott meg, csak a jelentésköre bővült. A jelentések sorába be kell iktatni egy új jelentést: a „gyűjteményes adatbázist”, amely átvezet a különböző adathordozókon megjelenő „elektronikus szótárhoz”. A szótár fogalma az internet elterjedésével sem változott meg, csupán a hordozóközege bővült (9–10). A szerző kitér arra is, hogy az elektronikus szótárak tipológiáját még nem lehet felállítani, mert a műfaj jelenleg alakulóban van.